

Український романтизм у європейському літературному контексті: погляди Ю.Бойка-Блохина на проблему стилю

О. В. Тетеріна

Кафедра історії української літератури, теорії літератури та літературної творчості
Інститут філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка.
Corresponding author. E-mail: olgateterina@ukr.net

Paper received 31.12.18; Accepted for publication 08.01.19.

<https://doi.org/10.31174/SEND-Ph2019-189VII55-14>

Анотація. У статті розглянуто погляди Ю.Бойка-Блохина на проблему стилю у контексті зарубіжного та вітчизняного літературознавства ХХ - початку ХХІ ст. Проакцентовано особливу увагу вченого до своєрідності стильового розвитку національних літератур, зокрема українського романтизму у європейському літературному просторі. Обґрунтовано актуальність і нині підходу дослідника до осмислення проблеми стилю крізь призму співвідношень: зміст-форма, індивідуальне-загальнолюдське, національне-понаціональне. Доведено вагоме значення концептуальних думок Ю.Бойка-Блохина у забезпеченні неперервного розвитку вітчизняної компаративістики, з огляду на неможливість її повноцінного поступу в колишній УРСР під ідеологічним тиском.

Ключові слова: стиль, національна література, європейський контекст, романтизм, національна своєрідність.

Вступ. Особливу увагу мистецтвознавства та філології до проблеми стилю засвідчують різновекторні концепції й теорії, які осмислюють її переважно крізь призму співвідношень зміст – форма, національне – понаднаціональне, індивідуальне – загальнолюдське [1; 2; 3]. Серед них принципово важливе місце належить методологічним підходам/стратегіям порівняльного літературознавства. Це пов'язано з тим, що “дослідження літературних стилів і напрямів – одна з основних ліній типологічного вивчення, - як наголошують сучасні компаративісти, - оскільки стильові категорії дають змогу систематизувати історико-літературний матеріал і є критерієм вивчення тенденцій мистецького розвитку на високому рівні теоретичного уподібнення” [4].

Розглядаючи внесок українських учених у “царину теорії й історії стилів”, з огляду й на поступ світової літературознавчої думки, автори підручника “Порівняльне літературознавство” (2008), які поділяють думку про єдність вітчизняної (материкової та еміграційної) науки про літературу [5; 6], виокремлюють праці О.Білецького, М.Возняка, М.Гнатишака, М.Дашкевича, М.Зерова, Б.Лепкого, Д.Наливайка, Л.Новиченка, І.Франка та Д.Чижевського [4, 215]. “Новаторські історіографічні дослідження” останнього, - його “Історії ...”, - побудовані за стильовим принципом, залишаються у цій галузі, - як наголошують В.Будний та М.Ільницький,- найважливішими і донині (такого погляду дотримується й М.Наєнко [7, 13; 8, 24]).

У цьому контексті важливо також згадати українського еміграційного вченого - Ю.Бойка-Блохина, який вивчав слов'янські літератури на тлі західно-європейської, - насамперед, з погляду стилю. “Персональне трактування літературного процесу” вченого, за його ж словами, до написання історії української літератури, яку дослідник “часто брав у міжнародному аспекті, знаходив місце і питому вагу для нашої літератури у світі, а ще більше в слов'янським просторі” [9]. Ю.Бойко-Блохин констатував: у “чергуванні стилів відчувасмо ми процес літературного розвитку” [10].

До речі, Ю.Бойкові-Блохину, якого з Д.Чижевським пов'язувала не лише близькість поглядів на проблеми міжнародного літературного поступу та порівняльного вивчення слов'янських літератур, а й плідна співпраця в екзилі, належить (майже не відома в Україні) німецькомовна студія, присвячена дослідженню наукової діяльності літературознавця (“Dmytro Ivanovyc Cyzevs'kyj”, 1988). Учений також надавав винятково важливого значення “Історії української літератури” (1956) та “Порівняльній історії слов'янських літератур” (1968) Д.Чижевського. Дослідник високо поцінював його спробу “створити синтетичний огляд слов'янських літератур”, підкреслюючи, що у ній “вихідним моментом є інтегроване вивчення стилів слов'янської літератури” [10]. На переконання, зокрема, В.Петрова (також представника вітчизняної науки про літературу в діаспорі), Д.Чижевський “показав всю структурну плідність антитетичної аналізи історичного процесу, якщо він розчленовується за епохами” [11]. Підтримуючи підхід, заснований на стильовому принципі (М.Зеров, М.Гнатишак, М.Чижевський, Ю.Луцький та інші), Ю.Бойко-Блохин стверджував: “Нікому окрім нього (Д.Чижевського. – О.Т.) не вдалося так чітко простежити зв'язок між українською літературою та розвитком світової” [12]. Учений розвинув та поглибив погляди Д.Чижевського у своїй концепції “величній будівлі” порівняльної історії слов'янських літератур [13].

Огляд літератури. Праці Ю.Бойка-Блохина, як і Д.Чижевського та багатьох інших учених діаспори, з відомих причин було вилучено з наукового обігу в підрадянській Україні. Ситуація змінилася після здобуття незалежності, коли вперше тут оприлюднено дослідження літературознавця, об'єднані у томі “Вибраного” (1992). Автор передмови до цього видання - С.Білокін - репрезентує Ю.Бойка-Блохина як “визначного славіста”, який, “вийшовши на модерну методологію, ... побачив українську літературу на тлі світової – з її рівнем і мірками” [14].

Науковці неодноразово вказували на різновекторність літературознавчої діяльності еміграційного вченого [15; 16]. Це засвідчують і праці, у яких основну

увагу зосереджено на систематизації та популяризації його наукової та епістолярної спадщини [17; 18]. Важливе значення мають роботи, присвячені осмисленню літературно-критичного набутку Ю.Бойка-Блохина [19; 20]. Високо поцінують внесок дослідника у міжнародну славістику німецькі філологи [21].

Утім, солідний науковий доробок ученого як компаративіста (на важливе значення якого звернула увагу Л.Грицик у доповіді “Проблеми порівняльного вивчення літератур у дослідженнях Ю.Бойка-Блохина”, виголошеній на науковій конференції, присвяченій вшануванню 85-річчя дослідника в Україні (Київ, 21 травня 1994 року) ще потребує уважного вивчення у контексті розвитку вітчизняної та світової науки про літературу. Це повною мірою стосується, зокрема, й поглядів літературознавця на проблему стилю, що досі не поставало предметом спеціального дослідження. Цим зумовлена актуальність пропонованої статті.

Мета: осмислити погляди Ю.Бойка-Блохина на проблему стилю у контексті літературознавчої думки ХХ ст. – поч. ХХІ ст., зокрема й сучасної компаративістики.

Методи дослідження: у роботі використано здобутки історико-порівняльного аналізу, методики культурно-історичної та рецептивно-естетичної шкіл.

Результати та їх обговорення. Варто одразу наголосити, що, застосовуючи західну методологію, Ю.Бойко-Блохин, водночас, продовжував вітчизняну традицію вивчення літератур у порівняльному аспекті (яку започаткували в другій половині ХІХ ст. М.Драгоманов та І.Франко, а пізніше розвинули М.Грушевський, М.Возняк, О.Колесса, Л.Білецький, В.Перетц та учасники його семінару – насамперед, М.Зеров, П.Филипович, М.Чижевський та інші [22; 23]), що була перервана в 30-х рр. у колишній УРСР під тиском ідеології.

“З самого початку еміграції, - писав Ю.Бойко-Блохин, - поставив собі за ціль не лише викривати підневільну фальсифікацію української культури на батьківщині, але й заповнювати ті прогалини, які не могли заповнити наші дослідники на Україні” [9]. Це переконливо засвідчує особлива увага літературознавця, як й інших учених діаспори (насамперед, В.Державина, Ю.Шереха, Д.Чижевського) до проблеми стилю [24], - категорії, що в 40-50-х рр. у радянському літературознавстві дискримінується і остаточно виводиться з ужитку (25).

У цьому переконують, зокрема, праці одного з найавторитетніших вітчизняних представників радянської науки про літературу - О.Білецького. Якщо, наприклад, у студіях дослідника - “Очередные вопросы русского романтизма” (1927), “Романтизм і натуралізм у французькому театрі ХІХ ст.” (1939) - центральною є проблема стилю, то у пізніших розвідках її “вітисняє” проблема “взаємозв’язків та взаємовпливів”. Показова й критика О.Білецького, спрямована, насамперед, проти стильового принципу, застосованого Д.Чижевським в “Історії української літератури”, 1956 (“Завдання та перспективи розвитку українського літературознавства”, 1957).

Натомість, у “міжнародній літературознавчій практиці ХХ ст. основною категорією літературного про-

цесу виступає стиль, котрий трактується широко, охоплюючи всі рівні літературно-художньої творчості” [25]. Такий підхід визначає й літературознавчу діяльність Ю.Бойка-Блохина, якому близьке розуміння того, що, “вивченням генетико-контактних зв’язків не охоплюються принципово важливі аспекти й процеси міжнаціональних літературних відносин” (“це вивчення показує дію одних літератур на інші, але воно неспроможне розкрити їхнє дійсне ... місце й роль у контексті регіональної, європейської чи світової літератури, а тим паче виявити вектори й закономірності їхнього спільного руху, спільне і *специфічне* (курсив. – О.Т.) в їхніх структурах та інтенціях” [26]).

Ю.Бойко-Блохин, переосмислюючи досвід російських формалістів та “поглиблюючи їхні методи аналізу”, вважав, що “рухатися” варто саме від вивчення специфіки художніх творів, їхньої мови, композиційних особливостей, своєрідності змалювання образів до осмислення стилю як об’єднувального принципу [10].

Учений-компаративіст, при цьому, наголошував: “своєрідності, як бігун до спільностей, мають послідовно бути об’єктом наших дослідів” [10]. Ю.Бойко-Блохин категорично не поділяв погляду авторів праці “Теорія літератури” (1963) - Р.Веллека і О.Воррена, які обстоювали думку, що “вивчення порівняльної літератури ... вимагає поширення перспектив; розуміється не легко осягального подолання локальних і провінціальних почуттів. Та прецінь існує тільки одна література, так само, як існує тільки одне мистецтво і тільки одне людство” [10]. У такому підході українській вчений вбачав небезпечну тенденцію до уніфікації культур. Вважаючи, натомість, що “етап вивчення *переважно* (курсив. – О.Т.) літературних спільностей у компаративістиці добігає кінця” [10], Ю.Бойко-Блохин обґрунтовував необхідність з’ясування національної специфіки літератур у світовому контексті, вважав, що саме їхні “своєрідності” збагачують і урізноманітнюють увесь літературний “універсум”. Такий підхід набуває принципового значення з перспективи *сучасної* компаративістики, коли “метою порівняльного дослідження залишається не так узагальнення, як індивідуалізація” [27], на чому наполягає Н.Т.Пахсар’ян, суголосна із думкою французького компаративіста Ф.Тудуара-Сюрлап’єра: за епохи глобалізації “аналіз відмінностей, якими б тонкими, мінімальними, або ж зовсім мікроскопічними вони не були, стає ще потрібнішим та необхіднішим” [28]. Врахування цього вельми важливо й у “формуванні ... синтетичного образу літератури”, адже відбувається воно “на тлі існуючих різниць і окремішностей” [29], за Е.Касперським. Дослідник наголошує: “своя, чужа і загальна літературна дійсність як динамічна, внутрішньо диференційована і змінна у своєму змісті й кордонах “можлива спільнота” (осмислення якої є головною метою компаративістики) “постає з *різниць* (курсив. – О.Т.) ... у просторі культури” [29].

Випереджаючи свій час, а, водночас, продовжуючи вітчизняну традицію (насамперед, І.Франко, М.Грушевський), Ю.Бойко-Блохин обґрунтував підхід, заснований на широкому використанні методології порівняльного літературознавства: “тільки в такому разі ми схопимо живчик дійсного живого розвитку

... літератур. Людському духові є властиве спостерігати себе в універсальних стремліннях, у відшукуванні спільних джерел, але так само й у розкритті процесів невинного творення оригінальності. І вивчення отієї національної оригінальності літератур може бути особливо плодючим в широкій перспективі компаративістики” [10]. У цьому полягає визначальна особливість - “домінанта” - концепції порівняльного вивчення літератур ученого. Це різко дисонувало й з “надмірною типологізацією” радянського порівняльного літературознавства, спрямованого на “виявлення інтернаціональних спільнот у розвитку літератур, тоді як ... перенесення акценту на національну специфіку літератур сприймалось як ересь і суворо засуджувалось” [30]. Це переконливо засвідчує, зокрема, нищівна критика наприкінці 50-х та в 60-і роки статті Б.Г.Реїзова “Про літературні напрями”, 1958) [31], на що звертає увагу Д.Наливайко. До речі, погляди Ю.Бойка-Блохина багато у чому близькі концепції літературознавця, який “поставив під сумнів типологізований підхід до європейського літературного процесу й наголошував на необхідності виходити в його вивченні з конкретики розвитку національних літератур” [30, с. 301]. Еміграційний вчений висловлював суголосне переконання, зокрема, щодо слов’янських письменств: “Суцільної слов’янської літератури, що обіймала б собою все слов’янство, не існує, і з цим вирішальним фактом мусить рахуватись методологія” [10].

Водночас, далеко не однозначне ставлення Ю.Бойка-Блохина і до “ідеї національно-органічного стилю” Ю.Шереха (навіть якщо не брати до уваги у цьому контексті його неприйняття твердження вченого “про можливість розвитку літератури поза політикою і ... підходу під таким кутом зору до творчості письменників [20]. В “Одвертому листі до Ю.Шереха” (1947) Ю.Бойко-Блохин, справді, висловлював свою “солідарність”, але із поглядом на “проблему національно-органічних стилів (курсив, - О.Т.), постановку якої “вважав значною заслугою перед українською літературою” [32, с. 358]. Утім, це вже зовсім інша проблема. Свою думку Ю.Бойко-Блохин конкретизував у праці “Куди йдемо?” (1946): “Тенденція нашого літературного розвитку, твердить Шерех, іде за гаслом – до джерел національного стилю ... Виникає питання: чому мова про один національний стиль. Чи не природніше сподіватися розвитку стильової різноманітності нашої літератури?” [33]. Ці міркування дослідника перегукуються із думкою головного Шерехового опонента - В.Державина, який констатував: “в національній літературі всі стилі є національні” [34]. Однак, на цій підставі не варто робити висновок про суголосність поглядів обох літературознавців. Ю.Бойко-Блохин, який зауважує, що В.Державин пов’язує перспективи української літератури так само з одним стилем (але це вже не експресіонізм, як у концепції Ю.Шереха, а класицизм), вважає ученого “формалістом чистої марки” [33]. Дослідник не поділяє погляду В.Державина, який “не хоче визнати, що кожна епоха несе в собі глибоку відмінність для кожного стилю, що власне тільки епоха надає стилеві конкретності” [33]. Літературознавець критикує В.Державина за те, що він “оперує позачасовими

схемами, і це дає йому змогу створити свою скалю стилевих вартостей, в якій реалізм скинутий в одну купу з натуралізмом, як “псевдостиль”, позбавлений тієї значеннєвості, яку він має в розвитку літератури” [33]. Це стосується й не менш важливого стилю – романтизму, наголошує Ю.Бойко-Блохин, який, на його глибоке переконання, В.Державин неправомірно “включив ... в поняття безмірно вужчого явища - імажинізму” [33].

Позиція Ю.Бойка-Блохина об’єднує його із тими сучасними ученими (Г.Гачев, А.Балакян, Д.Дюрішин, Д.Фоккема, Д.Наливайко, Г.Янашек-Іванічкова), які надають принципово важливого значення проблемам “синхронізації національних літератур та своєрідності їхнього стильового обличчя. – (курсив. – О.Т.)” [4, с.223-224]. У цьому контексті показова й концепція порівняльного вивчення літератур А.Діми [35].

Коли “на перший план виступила ... (проблема. – О.Т.) типологічних подібностей і відмінностей, - підкреслюють В.Будний та М.Ільницький, - центр ваги перемістився на дослідження стильових течій національної літератури в міжнародному контексті” [4, с. 229]. Це вповні засвідчують й праці Ю.Бойка-Блохина [36; 37; 38; 39; 40].

Вельми прикметне з цього погляду осмислення ученого українського романтизму в західноєвропейському літературному просторі. Розмисли Ю.Бойка-Блохина, що залишаються актуальними й нині [41; 42], відігравали свого часу винятково важливу роль. Це потверджують промовисті слова Д.Чижевського, який вважав, що розвиткові порівняльного літературознавства завдають “шкоди рішуче несприйняття наукових понять, чинних для західноєвропейських літератур, але нібито чужих слов’янським”, зокрема поняття “романтизму”, яке “то цькували, то ультимативно забороняли” [43]. Учений, при цьому, наголошував: “соціалістичний реалізм, як і кожний художній напрям, шукав у історії літератури своїх предків, у результаті, не мудруючи лукаво, його адепти зараховували до “реалістів” майже всіх видатних митців слова минулого – починаючи від давньогрецьких трагіків до письменників ренесансу чи до англійця-романтика Вільяма Блейка” [43]. На “знаменитий реалізоцентризм радянського літературознавства” (з огляду й жорстокого ідеологічного тиску) звертає увагу Д.Наливайко, зокрема щодо потрактування творчості Т.Шевченка як “поета-реаліста і стверджувача реалістичного напрямку в українській літературі” [25].

Не випадково Ю.Бойко-Блохин заактуалізував “гостру потребу синтетичного погляду на український романтизм” [36].

Звертаючись до методології порівняльного літературознавства, учений визначає основні завдання дослідження: “зіставлення української літератури з західноєвропейською, знайти подібності, відмінності чи паралелі і встановити бодай згубша картину своєрідності українського романтизму” [36].

Ю.Бойко-Блохин констатує, що “романтизм в європейській літературі – явище незвичайно складне, визначити його істоту нелегко, деякі його вияви важко підвести “під спільний знаменник” [36].

Літературознавцеві вдається сформулювати “найзагальніше визначення” цього стилю: “В романтизмі, скажемо ми, небесне – містика, сполучається з земним національним буттям: полюсно протилежне єднаність у душевних глибинах творця-індивідуаліста, що світ видимий і невидимий переломлює кризь призму власної індивідуальності, творячи культуру відчуження, розуміння, мистецького виразу й життєвої постави чи дій” [36]. Це визначення, вважає учений, підходить для кожної літератури, у якій він достатньо розвинувся, зокрема й для українського романтизму. У цьому контексті Ю.Бойко-Блохин порушує й дискусійне питання “неповноти” цього стилю на вітчизняному ґрунті. Утім, дослідник підкреслює, що “це неповнота квантитативна, а не квалітативна. Деякі властивості романтизму у нас розвинулися надзвичайно слабо, але, мабуть, трудно було б відшукати таку властивість, яка українському романтизмові була б цілковито чужа” [36].

На перший погляд, може скластися враження, що еміграційний вчений належить до тих представників літературознавчого підходу, які, надаючи перевагу змістові над формою, абсолютизують його (вельми відрізняється, до речі, його визначення романтизму від того, яке пропонує В.Жирмунський, зосереджуючи увагу переважно на формальних елементах [44]). Але це не так. Ю.Бойко-Блохин, справді, не поділяв “крайньо суб’єктивного”, як він вважав, погляду В.Державина, - який “за єдину ознаку художнього твору ... визнає форму”, для якого “змістові елементи в художньому творі ... не існують” [33], - що учений потрактує як “механізацію мистецтва” [33]. Натомість, йому близька логіка думки Д.Чижевського, на переконання якого, “тільки з’ясувавши формальний бік і зміст твору та розкривши його ідейний зміст, ми можемо перейти до того, щоб указати творові певне місце в історичному процесі розвитку літератури” [45]). О.Астаф’єв, осмислюючи проблему стилю в працях Д.Чижевського, В.Державина і Ю.Шереха, виокремлює чотири аспекти стилю (деструктурний, структурний, естетичний, ідеологічний). Перший з них, на думку сучасного дослідника, навіть об’єднує (що прикметно!) Д.Чижевського і В.Державина: його “можна схарактеризувати категорією ідейно-художньої цілісності твору, яка сприймається як “перехід змісту і форми в зовсім іншу якість” (Д.Чижевський)”, “як діалектична єдність чуттєвої образності та ідейності” (В.Державин) [24]. Такий підхід тяжіє до розуміння, властивого сучасним літературознавчим концепціям, яке не передбачає “розмежування (стилю. – О.Т.) на змістову і формальну сфери, і він розглядається як одне ціле, що базується на єдності й цілісності художнього світу твору” [25].

Визначення специфіки романтизму Ю.Бойка-Блохина загалом узгоджується із тим, яким керуються літературознавці нині. Особливість цього напрямку вчені вбачають у суперечності, “розладі між ідеалом та дійсністю” [1], “протиставленні буденному життю високих ідеалів, яких прагне непересічний індивід, схильний до сильних, яскравих переживань, пристрастей, екстазу, уважний до душевних поривів та інтуїтивних осянь” [2]).

Поділяючи думку дослідників (зокрема Берне) про те, що “романтизм завжди і скрізь національно своєрідний” [36], Ю.Бойко-Блохин обґрунтовує цю концептуальну тезу щодо українського письменства. Прикметно, що такий погляд підтримують і сучасні вчені, зокрема вітчизняні. “У принципі, кожен художній напрям, розвиваючись на певному національному ґрунті, набуває деяких національних особливостей, тією чи тією мірою стає національно своєрідним. Але при цьому рівень і роль того елементу національної своєрідності в різних художніх системах є різною, навіть дуже різною” [26]), - зауважує Д.Наливайко, надаючи особливого значення романтизму.

Показовий у цьому контексті погляд В.Жирмунського, який вважав “парадоксальною тезу А.О.Лавджоя ... начебто не існувало романтизму взагалі, а існувала фактично лише “безліч романтизмів”, та, натомість, стверджував, свою “солідарність у принципі зі спробою Р.Веллека визначити сутність романтизму, наявну в усіх його національних проявах, за всієї їхньої різноманітності” [46].

Ю.Бойко-Блохин наголошував на винятково важливому значенні вивчення “національних відмінностей”, зумовлених своєрідністю розвитку літератур.

До речі, учений, на переконання якого, неможливо скласти уявлення про слов’янський романтизм без з’ясування специфіки байронізму у всіх слов’янських літературах, вважав, що неврахування “характеру байронізму в різних слов’янських країнах” завадило В.Жирмунському [47] “відітнути ... деякі важливі властивості російського байронізму” [10]. Тоді як осмислення рецепції Байрона українською літературою у слов’янському літературному контексті (не лише на формальному, а й на змістовому рівні) [48] дозволила українському дослідникові не тільки з’ясувати особливості вітчизняного байронізму, а й вияскравити своєрідність стильового розвитку національної літератури ХІХ – початку ХХ ст. (від романтизму до неромантизму) [49].

Ю.Бойко-Блохин вказує на принципову різницю між двома ситуаціями, за яких романтизм визначив свої позиції в Західній Європі та в Україні. Якщо становлення західноєвропейського романтизму відбувалося у процесі боротьби з класицизмом, то на вітчизняному ґрунті про таку боротьбу не йшлося, з огляду на “слабкість” та “однобічність” класицизму в українській літературі [36].

Констатуючи, що романтизм - це завжди “поворот до народності і власної традиції” [36], Ю.Бойко-Блохин зауважує: якщо на Заході цей поворот означено відповідною “аргументацією в царині естетики”, то в Україні в цьому не виникало потреби, бо “вже саме відродження літератури в межах низьких жанрів класицизму було зверненням до народності” [36].

Поділяючи погляди О.Веселовського та М.Грушевського, вчений вважає: “наслідки західних впливів потрапили на підготований ґрунт, який сприймав і розвинув тільки те, що йому підходило” [36]. Ю.Бойко-Блохин зауважує, що романтична філософія Гегеля мала більший вплив у Росії, ніж в Україні, а, натомість, ідеї Гердера (органічний розвиток народного духу, духовна своєрідність націй, велике

значення давньої традиції) набули значного поширення в Україні [36].

Учений обґрунтовує тезу, що “народність – це головний сенс, центральний зміст українського романтизму”, наголошуючи, при цьому: “жодна із західноєвропейських літератур не мала такого багатого і многогранного вияву цього принципу, як українська” [36]. Дослідник звертає увагу на те, що, на відміну від “німецьких романтиків, які висунули гасло народності ... мусіли дбати про своє зближення з народом”, більшість українських поетів “виходила саме з народної гущі, з молоком матері сприйняла народну поезію і спосіб народного мислення”. Дослідник стверджує *органічність* засвоєння романтизму українською літературою: “Основна прикмета української романтики диктувалася, таким чином, не логікою розвитку естетики, а поставала натуральним підсвідомим шляхом ... естетичні вимоги, принесені з Заходу, лише загострювали природний розвиток, надавали йому пластичних, завершених форм” [36].

Осмилюючи розвиток романтизму в українській та західноєвропейських літературах, учений зауважує, що він не був суцільним, у ньому виокремлюються окремі етапи. Дослідник вказує, наприклад, на “помітний перелам” у 1800-х рр., який вплинув на характер німецького романтизму, коли “основний тягар настроїв зі сфери містики і релігійно-філософського роздумування переноситься на якийсь час в героїчну патріотику (Кернер, Улянд)” [36].

Особливість становлення/утвердження романтизму на власному ґрунті зумовлена, на думку вченого, “сильним потоком справжньої народної поезії, який з кінця 18-го і впродовж 19-го століття розвинувся і отримав вигляд нездоланної туги за втраченою державністю та козацькими ідеалами, - процес, якому складно знайти щось подібне в фольклорі інших народів” [37]. Відтак, Ю.Бойко-Блохин констатує: вже в 20-х рр. XIX століття “був закладений міцний фундамент українського романтизму” [37]. Вчений погоджується із думкою щодо поділу українського романтизму на три періоди: харківський, київський та пєтербурзький [37].

“Піонерами” цього напрямку на вітчизняному ґрунті дослідник вважає Л.Боровиковського та групу харківських романтиків на чолі зі І.Срезневським (І.Розкошовенко, Федір та Орест Євєцькі, О.Шпигоцький, пізніше – М.Костомаров, А.Метлинський, О.Корсун). Першому етапові української ранньої романтики, як зауважує Ю.Бойко-Блохин, властиві виразні ідеологічні риси [36].

Дослідник проектує на українську літературу концепцію І.Замотіна (за якою всі ознаки романтизму європейської культури першої половини XIX ст. як ідейно-естетичної течії можна “укласти” в межах трьох головних понять: індивідуалізму, націоналізму та універсалізму), а відтак, - доходить цікавих, іноді несподіваних, висновків про своєрідність вітчизняного письменства.

Зауважуючи подібні риси в українських і західноєвропейських романтиків, вчений акцентував увагу на відмінностях, які увиразнюють національну специфіку літератур.

Якщо для українських митців слова не характерні “пориви у блакитну далину ідеалу, пошуки вічного й абсолютного, властиві Новалісові”, зауважує Ю.Бойко-Блохин, то “скорбота за минулою свободою України, мрія про гармонійне суспільство в душі українського козацтва набирала іноді такого могутнього звучання, яке трудно знайти у західних романтиків у їх мріях про казкове Середньовіччя” [36]. Дослідник висловлює прикметне спостереження, що “саме тут з’явилися в українців містичні ноти, які становлять у кожному романтизмі його найглибшу істотність” [36]. У цьому контексті Ю.Бойко-Блохин вважає “вершинами” “Великий льох” та “Іржавець” Т.Шевченка. Дослідник вказує на містичний елемент також у Кулішевій баладі “Великі проводи” та поезіях А.Метлинського (насамперед, “Пішли на втікачі”, “Спис”, “Чарка”).

Дослідник наголошує, що на наступному етапі українського романтизму, який припадає на 40-і рр., митці слова (М.Костомаров, Т.Шевченко, П.Куліш, П.Гулак-Артемівський, О.Навроцький, Я.Щоголів) “намагалися позбутися почуттів безнадійного відчаю”, а натомість виникає захоплення минулим, прагнення його пізнання та критичного сприйняття (Т.Шевченко “До мертвих і живих ...”). Фіксує ці зміни у розвитку українського романтизму, учений проводить паралель із італійською романтикою [36]. Ю.Бойко-Блохин констатує, що головною стає проблема визволення націй. Це промовисто віддзеркалює найповніша “українська романтична концепція історіографії” – “Книги битія українського народу” М.Костомарова, якого вчений вважає центральною фігурою серед найвизначніших представників українського романтизму (П.Куліш, Т.Шевченко) [37]. На думку дослідника, в “Книгах битія...” найповніше виявився “універсалізм української романтики, який “тісно сплітається з націоналізмом” (цей твір “дає сміливий погляд на світовий історичний процес і визначає в ньому місце України, як виплекувачки розвитку історичного демократизму”) [36].

Ю.Бойко-Блохин наголошує на “змістовній оригінальності в методологічній конструкції” твору М.Костомарова та, водночас, розглядаючи “Книги битія ...” у західноєвропейському контексті, простежує аналогії в концепціях німецьких романтиків, зокрема Ваккенродера. Ю.Бойко-Блохин вперше звернув увагу на те, що М.Костомаров своєю “пристрасною фразеологією”, настроєм, тоном наближається до автора “Die Christenheit” – Новаліса. Утім, учений вказує й на розбіжності між двома творами, що зумовлено самим підходом митців до відтворення історичного минулого [36]. Та найсуттєвішим, з цього погляду, видається дослідникові в українському “документі романтики” (своєрідність якого Ю.Бойко-Блохин вбачає у “національній та соціальній революційності”, “непримиренності до російського царату” та “релігійній універсальній ідеї” [36]) свідоме “протиставлення себе німецькому романтизмові, форма самовизначення українського романтизму, заперечення універсальної ідеї Новаліса, во ім’я ствердження свого універсалізму” [36].

Розмисли Ю.Бойка-Блохина набувають особливого значення в контексті концептуальної тези

Д.Дюришина (що залишається вельми актуальною і для сучасної компаративістики) про важливість з'ясування “якою мірою модифікації цих тенденцій (ідея національної самосвідомості. – О.Т.) у “залежних літературах” збагачують європейський літературний процес на етапі романтизму, якою мірою ці дві “протилежні”, а точніше, відмінні групи національних літератур взаємозумовлені і взаємоперехрещені у своєму розвитку” [4, с. 229].

Поглядові еміграційного вченого близька, до речі, думка Т.Бовсунівської (на переконання якої “романтики зробили літературу основним націотворчим чинником”): зокрема у “Книгах Битія ...” сучасна дослідниця вбачає свідчення того, що “на літературу починають дивитися як на форму національного прощання” [50].

Ю.Бойко-Блохин констатував: “тут задемонстрували українські романтики бажання йти своїм власним, не німецьким шляхом романтизму. І саме тут лежить один з головних доказів зрілості романтичного стилю на Україні” [36]. Висновок ученого про своєрідність українського романтизму принципово увиразнюється у контексті вагомого внеску літератур Західної Європи, насамперед, “найбільш многогранного” німецького романтизму, - у сферу релігійної філософії взагалі, а також англійських романтиків (П.Б.Шеллі, Дж.Г.Байрон), у яких “ідея богоборництва, протест могутнього індивідууму проти Божественного Промислу, набула найбільшої виразності” [36], які “змагалися з німцями щодо піднесення основних проблем буття у філософічному і соціальному аспектах” [36].

Учений обґрунтовує, водночас, думку, що вплив Дж.Г.Байрона, В.Гюго, А.Мюссе, Ф.Шіллера, В.Шекспіра, відродженого в дусі німецького романтизму, українські романтики “пропускали крізь себе, намагаючись отримати в своїх творах певний синтез” [37]. Це стосується і творчої трансформації художньо-естетичного досвіду Вальтера Скотта, романи якого, як підкреслює Ю.Бойко-Блохин, “були величезним кроком вперед у зображенні минулого, а вплив цього англійського романіста не тільки охопив усі європейські літератури, які здобулися на свою національну романтику, але позначився навіть в Індії та Китаї” [36]. Вельми показовим твором у цьому контексті дослідникові видається “Чорна рада” П.Куліша. “Я не знаю жодного європейського роману, - стверджував учений, - в якому б риси байронівського світосприйняття настільки органічно поєднувалися з літературно-художнім мистецтвом Вальтера Скотта, як в романі Куліша ... що описує буремну епоху української держави 17-го століття. Цей роман має бути збережений задля цілісного сприйняття європейської культури” [37]. У зв'язку з цим Ю.Бойко-Блохин актуалізує потребу в перекладах твору, зокрема німецькою мовою. Учений наголошує на оригінальності автора “Чорної ради” й щодо творчої трансформації образу Дон Жуана на власному ґрунті, що втілено в образі Кирила Тура [39].

Підхід Ю.Бойка-Блохина до осмислення проблеми стилю вповні узгоджується із сучасними уявленнями: “В літературі і мистецтві стиль існує в різних іпостасях: індивідуального стилю і стилю окремих творів письменника, національного і регіонального стилів,

стилю певних худ. течій, стилю епох та культур ... Водночас із цих названих іпостасей стилю за засадничу слід брати індивідуальний стиль митця або ж у випадку “багатостильності” його творчості, стиль певного твору” [25]. Це найпереконливіше засвідчують погляди вченого на творчість Т.Шевченка, П.Куліша, І.Франка та Лесі Українки, що вчений розглядав у європейському контексті. Ю.Бойко-Блохин, зауважуючи “багатостильність” українських письменників, принципового значення надавав осмисленню їхньої творчої еволюції з цього погляду.

Учений обстоював особливу роль Т.Шевченка, обґрунтовуючи своєрідність українського романтизму. При цьому дослідник стверджував, що значення поета виходить за межі певної епохи. Ю.Бойко-Блохин вказує на поєднання декількох стилів у творчості автора “Кобзаря”, у якій “знайдемо елементи клясицизму, особливо наприкінці творчого шляху (літературознавець поділяв думку Є.Пеленського з цього приводу. – О.Т.), але в основі був він романтиком, і крізь його романтизм проростали могутні парості яскравого реалізму” [38]. На це звертають увагу й сучасні дослідники [25].

Що ж до розвитку Шевченкового романтизму, - принципово важливе спостереження вченого: “поет був знайомий з творами численних західних романтиків, однак, майже не наслідував їх; досвід західного романтизму цікавив його лише у загальних рисах, він збуджував його творчі сили” [37]. Погляд вітчизняного компаративіста, що засвідчує розумінням поняття впливу як стимулу, імпульсу, суголосний думці А.Жіда (“Вплив нічого не творить: він пробуджує”), яка не втратила свого значення й для сучасного порівняльного літературознавства [51, с. 21]. Ю.Бойко-Блохин писав: “У лабіринтах світової літератури Шевченко ходив як майстер, що вдосконалює себе, що свідомими й інтуїтивними зусиллями свого творчого генія формує свій стиль” [38] (у цьому дослідник перегукується із В.Державиним). Прикметна заувага Ю.Бойка-Блохина про те, що органічний зв'язок автора “Кобзаря” з народною творчістю, - це лише одна, хоча й винятково важлива, сторона його “творчої фізіономії”.

Шевченковий “Кобзар” дає підстави дослідникові скоригувати і доповнити погляд учених на “романтичну поезію як поезію самозаглиблення”, зокрема й Ф.Брюнет'єра (який підкреслював у цьому контексті її зв'язок з індивідуалізмом та ліризмом). “Романтичний ліризм, на нашу думку, - зауважував Ю.Бойко-Блохин, - має ще й ту властивість, що він позначений могутніми вибухами, яскравою пристрасністю, крайньою суб'єктивністю, прометеївською відвагою в боротьбі проти звичаїв і установ, що кладуть кайдани на особу й суспільність” [38]. Наголошуючи на своєрідності у цьому Т.Шевченка та зауважуючи, що неможливо вказати ознаки впливу якогось одного лірика на українського митця, вчений констатував: оригінальність Шевченка “ґрунтується ... на великій загальній романтичній культурі, яка немов увійшла в кров і кість поета” [38].

Зокрема щодо питання універсалізму творчості Т.Шевченка, - Ю.Бойко-Блохин особливу увагу звертає на романтичний соціальний універсалізм автора

“Кобзаря”, який виявився, за його спостереженням, в соціально-утопійній поезії митця (“Подражаніє Ісаїї, глава XXXV”, “Подражаніє XI псалму” та інші). У цьому контексті вчений наголошує: “європейська поезія не знає такого гарячого протесту проти кріпацтва, як бачимо у Шевченка” [38], з чим пов’язує виразний розвиток “реалістичних елементів Шевченкової музи”. У цьому український митець, вважає дослідник, близький В.Гюго, який “прокладав дорогу реалізму” [38].

На переконання Ю.Бойка-Блохина, “ряд властивостей многогранного царства романтики майже не торкнулись його (Шевченкового. – О.Т.) духовного обличчя, а від деяких її властивостей він пристрасно відштовхнувся” [38]. Це стосується й “казково-екзотичного патосу романтики”, властивого творам, зокрема, Ш.Петефі, “неозначеності позитивних стремлінь романтизму”, що, характерно для поезії Р.Бернса, а також “поетизації життя”, через яку німецькі романтики (Новаліс, Ф.Шлегель) “шукали злиття поезії з життям” (Т.Шевченко “був втіленим протиставленням цьому мрійництву”).

Своєрідність індивідуалізму українського поета виокремлюється, як доводить Ю.Бойко-Блохин, у контексті рецепції ідей Ж.-Ж. Руссо різними представниками європейського романтизму. Учений стверджує, що руссоїзм, трансформований у “самовистачальний асоціальний індивідуалізм” Ф.Р. де Шатобріана чи “аристократично-мізантропський”, “демонічний” індивідуалізм Дж.Г.Байрона, цілком чужий Т.Шевченкові. Український митець переважно обстоював у своїй поезії “розвиток індивіду в процесі важкої життєвої боротьби, в служінні соціальним ідеалам” [38]. У цьому дослідник суголосний із поглядом П.Филиповича [52].

Однак, вловлюючи “наближеність до байронівського індивідуалізму” у змалюванні героїв у поемах українського митця (“Тризна”, “Титарівна”), Ю.Бойко-Блохин розкриває принципову відмінність підходу до романтичного героя у Байрона і Шевченка. Зокрема програмове протиставлення англійському романтикові учений вбачає в російськомовній поемі “Тризна”, в образі героя якої “сполучаються ... егоцентризм і палкий страдник за щастя людей” [38].

Ю.Бойко-Блохин обґрунтував творчий підхід українського поета, який “вникав у суть літературних прийомів Байрона” [38]. Дослідник наголошував на оригінальності Шевченка, потрактовуючи його рецепцію деяких особливостей поезики англійського автора як переосмислення його художньо-естетичного досвіду на вітчизняному ґрунті. Зокрема, твір “Чернець”, найближчий до байронічної поеми, вчений вважав “шедевром” щодо “композиційної завершеності”.

Розглядаючи націоналізм як третю найістотнішу ознаку романтизму Шевченка, літературознавець поділяв думку О.Колесси, який вбачав аналогію до творчості митця в “Ірландських мелодіях” Т.Мура. Особливо ж показовим Ю.Бойкові-Блохину видається зіставлення Т.Шевченка та Ш.Петефі. У суголосності політичної лірики обох народних поетів учений вбачав “приклад повчальної аналогії” [38].

Учений вважав найбільш відчутним, з цього погляду, вплив А.Міцкевича на Т.Шевченка. Ю.Бойко-Блохин надавав особливого значення характерові цього впливу, який, на його думку, “найбільше ілюструє оригінальність творця “Кобзаря” [38]. Для такої висновку дослідникові всі підстави дає порівняльний аналіз Шевченкового “Сну” та “Дзядів” польського романтика.

Літературознавець переосмислює думку французького критика П. де-Сен Віктора, який вбачав роль Міцкевича в світовій літературі (з огляду, насамперед, на революційний характер його творчості) у тому, що польський поет “започаткував нову епоху в літературах усього слов’янського світу”, з акцентом на специфіці слов’янського романтизму. Ю.Бойко-Блохин “знаходить місце та питому вагу”, за його ж словами, для Т.Шевченка у міжнаціональному контексті. Поцінуючи здобутки інших слов’янських поетів (росіянин К.Рилєєв, серб Негош, чех Карел Гінек Маха) [48]), учений констатував: український митець “по Міцкевичеві розвинув революційні мотиви романтизму, - надав їм гостроти і політичної цілеспрямованості та став тим самим центральною постаттю слов’янського романтизму” [38].

Висновок Ю.Бойка-Блохина промовисто потверджує концептуальна думка Д.Чижевського, який зауважував: “Поезія української романтики зацікавила й чужо, розуміється в зв’язку з усією ідеологією романтики – переважно слов’янську романтику ... Крім чеських, перших у часі, головне переклади з Шевченка, численні в південнослов’янських літературах – у болгарів та сербів, так що можемо говорити про вплив Шевченка на південнослов’янські літератури” [53].

Простежуючи еволюцію українського романтизму, Ю.Бойко-Блохин висловлює прикметне спостереження: хоча з 60-х рр. в Україні “не існувало романтичної течії, як літературної групи, яка шукала б своїх особливих ідейних і літературних перспектив, але в літературі залишилося далі значне місце за поодинокими романтиками” [36]. Зокрема дослідник вважає “типово романтичною” драматургію М.Старицького 70-90 рр. та вказує на “виразні романтичні прикмети” у творчості Л.Старицької-Черняхівської (“Петро Дорошенко”) вже на початку 20-х рр. ХХ століття.

Ю.Бойко-Блохин звертає особливу увагу на роль І.Франка (який “пройшов складний шлях стильових шукань” – від романтизму до модернізму), з акцентом й на “стильовій синтезі” у творчій методі митця. Поглядам ученого близька концепція сучасного літературознавця Р.Голода [54]. Зокрема із поемою “Смерть Каїна” – своєрідним продовженням Байронової містерії “Каїн” – еміграційний дослідник пов’язує “великий стильовий стрибок” у творчості українського письменника. Наголошуючи на *творчій* трансформації художньо-естетичного досвіду англійського романтика на власному ґрунті, Ю. Бойко-Блохин констатував: І.Франко “започаткував у нашій літературі неоромантизм. За ним пішла Леся Українка зі своєю “Лісовою піснею”, Коцюбинський з “Тінями забутих предків”, Олесь із циклем “На зелених полонинах”, Черкасенко з “Казкою старого млина”” [40].

Особливість розвитку українського романтизму Ю.Бойко-Блохин вбачає в тому, що цей стиль у вітчиз-

зняній літературі “дожив до виникнення неоромантизму в модерній європейській літературі і переріс в нього” [36].

Висновки. Застосування компаративних стратегій “у якості цілісно і систематично практикованого дослідницького методу” [29] дозволили вченому з’ясувати специфіку розвитку українського романтизму, - у різних “іпостасях” (Д.Наливайко), - та окреслити/визначити його “місце” у західноєвропейському контексті. Погляди Ю.Бойка-Блохіна на проблему стилю (суголосні думці Д.Чижевського щодо потреби з’ясування впливу й слов’янських літератур на західноєвропейські, особливо на етапі романтизму [55]) вказують великі перспективи для подальшого наукового пошуку в історико-літературному та компаративному вимірах.

Це стосується й особливої уваги Ю.Бойка-Блохіна до проблеми національної своєрідності літератур, - концепція національного письменства вченого репрезентує українську літературу як невід’ємний складник європейської, з наголосом на її “цінностях, і не тільки для слов’янського світу” [10]. Адже романтизм “для нас був чимось більшим (ніж літературний стиль. - О.Т.), - писав Ю.Бойко-Блохін, актуалізуючи його націотворчу роль у розвитку української культури, - формою національного самопізнання і життєвого оптимізму, виразом могутнього прагнення до самоствердження себе як нації”.

Прикметна посилена увага сучасних вітчизняних літературознавців до осмислення питань, вивчення яких еміграційний дослідник вважав винятково важливим, - насамперед “стилю і напрямку, національної

специфіки образного мислення” [42]. На цьому наголошує, зокрема, М.Наєнко, який також обстоює особливе значення “романтичної барви” у вітчизняному письменстві як “специфічного його національного надбання й особливості”, припускаючи її “проявлення” і в українській літературі ХХІ століття, що, до речі, узгоджується, як доводить учений, із “романтичним світовідчуттям ... (яке. - О.Т.) стає з роками дедалі очевиднішим” у деяких зарубіжних літературах [42].

Усе це потверджує вагому роль досліджень Ю.Бойка-Блохіна не лише у забезпеченні неперервного розвитку української компаративістики як галузі літературознавства (враховуючи неможливість її повноцінного поступу в підрадянській Україні), а й з огляду на важливість “переформатування” світової славістики загалом [10]. Прикметно, що Ю.Бойко-Блохін, який також прагнув “змінити драматичну константу, - за проникливим спостереженням О.Пахльовської, - української культури: переплавити енергію різних світів, лишаючись для цих світів простором міфів” [56], ще декілька десятиліть назад обґрунтував те, на чому наголошують дослідники нині: “Належна присутність в європейській славистиці повноцінного українознавства великою мірою змінила б характер цієї славістики, змусила б переглянути ряд усталених схем, - і водночас змінила б динаміку та напрямки пошуку самого українознавства... Це очевидно навіть тепер, коли українознавство у міжнародному контексті все ж повільно починає завойовувати позиції” [56, 112].

ЛІТЕРАТУРА

1. Лексикон загального та порівняльного літературознавства (керівник проекту Анатолій Волков). - Чернівці: Золоті литаври. - 2001. - 634 с.
2. Літературознавча енциклопедія (автор-укладач Ковалів Ю.І.). - К.: Видавничий центр “Академія”, 2007. - Т.1. - 607 с.
3. Западное литературоведение. Энциклопедия (главный научный редактор Е.А. Цурганова). - Москва: Intrada, 2004. - 500 с.
4. Будний В., Ільницький М. Порівняльне літературознавство [Підручник]. - Київ: Вид. дім “Києво-Могилянська академія”, 2008. - 430 с.
5. Галич О.А. Літературознавство української еміграції та діаспори // Галич О.А. Історія літературознавства. Підручник. - К.: Либідь, 2013. - С. 274-292.
6. Дзюба І. На трьох континентах. У 3-х кн. - К.: Видавництво “КЛІО”, 2013. - Книга І. - 807 с.
7. Наєнко М. Дмитро Чижевський і його “Історія української літератури”/ Чижевський Д. Історія української літератури (від початків до доби реалізму). - Тернопіль: Феміна, 1994. - С. 3-15.
8. Наєнко М. Порівняльна славістика в інтерпретації Дмитра Чижевського / Чижевський Д. Порівняльна історія слов’янських літератур: У двох книгах / переклад з німецької. - К.: ВЦ “Академія”, 2005. - С. 7 - 24.
9. Бойко Ю. На порозі восьмого десятиліття // Бойко Ю. Вибрані праці. - К.: Медекол, 1992. - С. 6-10.
10. Бойко Ю. До проблеми порівняльного вивчення історії східнослов’янських літератур // Юрій Бойко. Вибране. - Мюнхен, 1981. - Т.3. - С. 229-240.
11. Петров В. Проблеми літературознавства за останні 25-ліття (1920-1945) / В.Петров. Твори. - Т. 2. - К.: Темпора, 2013. - С. 800-809.
12. Bojko-Blochyn J. Dmytro Ivanovyc Cyzevs’kyj. - Heidelberg, 1988. - 32с.
13. Teterina O. “MAGNIFICEN EDIFICE OF THE HISTORY OF SLAVIC LITERATURES: Y.BOYKO-BLOKHIN’S “PROJECT“ // “EUREKA: Social and Humanities”. - Tallinn, 2018. - Number 6. - P. 49-56.
14. Білокінь С. Замість передмови // Юрій Бойко. Вибрані твори. - К.: Медекол, 1992. - С.3-6.
15. Мельник В. Відродження майбутнього / Слово і час. - 1992. - № 7. - С. 16-17.
16. Олійник О. До 90-ряччя Бойка-Блохіна / Слово і час. - 1999. - № 3. - С. 41-43.
17. Тетерина Д. Життя і творчість Юрія Бойка-Блохіна. - Мюнхен-Київ: Видавництво імені Олени Теліги, 1998. - 271 с.
18. Блохін Д. Епістолярна спадщина Юрія Бойка-Блохіна. - Мюнхен-Тернопіль, 2017. - Т. 3. - 601 с.
19. Копанюк М. Ю.Бойко-Блохін (1909 - 2002) - літературний критик // Наукові записки з української історії. - Переяслав-Хмельницький. 2012. - С. 92 - 99.
20. Ільницький М. “Мале літературне відродження”: літературна критика періоду МУРу // Ільницький М. Знаки доби і грані таланту. - Київ: ТОВ Видавництво “КЛІО”, 2014. - С. 109-128.
21. Scholz F. Laudatio für Jurij Bojko-Blochyn aus Anlaß seines 80. Geburtstages am 25. März 1989. - Heidelberg: Carl Winter - Universitätsverlag. - P. 7-15.
22. Грицик Л. Грицик Л. Українська компаративістика: концептуальні проєкції. - Донецьк: Юго-Восток, 2010. - 298 с.
23. Александрова Г. Помеж’я (Українське порівняльне літературознавство кінця ХІХ - першої третини ХХ століття). - К.: ВПЦ Київський університет, 2009. - 415 с.

24. Астаф'єв О. "Проблеми стилю у працях Дмитра Чижевського, Володимира Державина і Юрія Шереха" // Теорія літератури: концепції, інтерпретації. Науковий збірник (Київський національний університет імені Тараса Шевченка). – К.: Логос, 2012.
25. Наливайко Д. Стиль поезії Шевченка і його міжнародний контекст // Наливайко Д. Компаративістика й історія літератури. – К.: "АКТА". – 2007 – С. 235 - 273.
26. Наливайко Д. Національні системи реалістичної літератури XIX ст.// Наливайко Д. Компаративістика й історія літератури. – К.: "АКТА". – 2007 – С. 276 - 230.
27. Пахсарьян Н.Т. Университетский курс истории литературы и современность: к проблеме взаимодействия общей и сравнительной истории литератур / Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія "Філологічні науки". – 2016. - № 2(12). – С. 25 – 31.
28. Toudoire-Surlapierre F. Notre besoin de comparaison / F.Toudoire-Surlapierre / P.: Orizons, 2013. – 187 p.
29. Касперський Е. Про теорію компаративістики// Література. Теорія. Методологія . – К.: Вид. дім "Києво-Могилянська академія", 2006. – С. 518-540.
30. Наливайко Д. Українська реалістична література в європейському контексті.// Наливайко Д. Компаративістика й історія літератури. – К.: "АКТА". – 2007 – С. 301 - 239.
31. Реізов Б. "История и теория литературы". - Л.: "Наука", 1986. – 319 с.
32. Бойко Ю. Одвертий лист до Юрія Шереха // Юрій Бойко. Вибрані твори.- К.: Медекол, 1992. – С.345 – 358.
33. Бойко Ю. Куди йдемо?// Бойко Ю. Вибране. – Мюнхен, 1974. – Т. II. – С.1-17.
34. Державин В. Проблема наслідування і стилізації// Державин В. Література і літературознавство (Вибрані теоретичні та літературно-критичні праці). Упорядник та автор передмови С.Хороб. – Івано-Франківськ: "Плаї", 2005. – С. 103-108.
35. Дима А.Принципы сравнительного литературоведения. – Москва: "Прогресс", 1977. – 229 с.
36. Бойко Ю. Український романтизм Центральної і східної України у його стосунку до західноєвропейської романтики // / Бойко Ю. Вибране. – Мюнхен, 1974. – Т. 2. - С. 249 -267.
37. Boyko - Blochyn J. Die ukrainische Romantik als Gegenstand der Forschung// Ukrainische Romantic und Neoromantik von dem Hintergrund der europäischen Literatur. - Heidelberg: Carl Winter Universitätsverlag, 1985. – P. 13 – 22.
38. Бойко Ю. Творчість Тараса Шевченка на тлі західноєвропейської літератури // Юрій Бойко. Вибрані твори.- К.: Медекол, 1992. – С. 11-73.
39. Бойко-Блохін Ю. Великий клясик української літератури П.О.Куліш. – Мюнхен-Чернівці, 1997. – 50 с.
40. Бойко Ю. До проблеми розвитку Франкового стилю // Юрій Бойко. Вибрані твори.- К.: Медекол, 1992. – С. 94-109.
41. Бовсунівська Т. Феномен українського романтизму. – К., 1998.
42. Наєнко М. Романтичний епос: ефект романтизму і українська література. – К., 2000. – 378 с.
43. Чижевський Д. Замість висновків / Порівняльна історія слов'янських літератур: У двох книгах / переклад з німецької. – К.: ВЦ "Академія", 2005. – С. 237 – 242.
44. Жирмунский В.М. В.Брюсов и наследие Пушкина. Пб., 1922. С.86-87.
45. Чижевський Д. Вступ / Історія української літератури (від початків до доби реалізму). – Тернопіль: Феміна, 1994. – С. 16 – 30.
46. Жирмунский В.М. Літературні течії як явище міжнародне // Сучасна літературна компаративістика: стратегії і методи. Антологія / За заг ред. Дмитра Наливайка. – К.: Вид. дім "Києво-Могилянська академія", 2009. – С. 344-366.
47. Жирмунский В.М. Байрон и Пушкин. - Рипол Классик, 1978. – 422 с.
48. Boyko - Blochyn J. Byrons Einfluß auf die russische, ukrainische und polinische Literatur.// Boyko - Blochyn J.Gegen den Sturm. Ausgewählte Beiträge zur Geschichte der slavischen Literaturen. – Heidelberg: Carl Winter – Universitätsverlag. – 1979 – P. 28- 54.
49. Тетеріна О. Тетеріна О. "Байрон і українська література: проблема впливу в осмисленні Ю.Бойка-Блохіна" / "ScienceRise". - Харків, 2018. - Том 10. – С. 37-42.
50. Бовсунівська Т. Поетика Тараса Шевченка. Вибрані статті. – К.: Вид. дім Дмитра Бураго, 2017. – 223 с.
51. Наливайко Д. Компаративістика в системі літературознавчих дисциплін // Наливайко Д. Компаративістика й історія літератури. -Київ: Наукове видавництво "АКТА", 2007. – С. 5 - 42.
52. Филипович П. Шевченко і романтизм // Павло Филипович. Література. – Нью-Йорк – Мельборн : Друкарня Б.Ігнатова в Мельборні, 1971. – С. 53 – 75.
53. Чижевський Д. Історія української літератури (від початків до доби реалізму). – Тернопіль: Феміна, 1994. – 480 с.
54. Голод Р. Іван Франко та літературні напрями кінця XIX-початку XX століття. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2005.- 288 с.
55. Чижевський Д. Вступ / Порівняльна історія слов'янських літератур: У двох книгах / переклад з німецької. – К.: ВЦ "Академія", 2005. – С. 29 – 48.
56. Пахльовська О. Українська література очима Заходу: аспекти і причини аберації // О.Пахльовська. Ave, Europa! – К.: Університетське видавництво "ПУЛЬСАРИ", 2008. - С. 101 – 112.

REFERENCES

1. Lexicon of general and comparative literary studies (project supervisor Anatoliy Volkov). – Chernivtsi: Zoloti lytavry. – 2001. – 634 p.
2. Literary Encyclopedia (author-compiler Kovaliv Y.I.) – K.: "Academia" Publishing Center, 2007. – V.1. – 607 p.
3. Western literary studies of the 20th century. Encyclopedia.- Moscow: Intrada, 2004.- 500 p.
4. Budny V., Pnytsky M. Comparative literary studies [Textbook]. - Kyiv: "Kyiv-Mohyla Academy" Publishing House, 2008. – 430 p.
5. Galych O.A. National literary studies of the second half of the 20th century: on the way to objectiveness // History of literary studies. Part two: Ukrainian literary studies. Textbook for philology students. – Lugansk, 2006. – P. 109 – 140.
6. Dziuba I. On three continents. In 3 books – K.: "KLIIO" Publishing House, 2013. – Book I. – 807 p.
7. Nayenko M. Dmytro Chyzhevsky and his "History of Ukrainian literature" / Chyzhevsky D. History of Ukrainian literature (from the beginning to the epoch of realism). – Ternopil: Femina, 1994. – P. 3-15.
8. Nayenko M. Comparative Slavic studies in the interpretation of Dmytro Chyzhevsky / Chyzhevsky D. Comparative history of Slavic literatures: In two books / translation from German. – K.: "Academia" Publishing Center, 2005. – P. 7 – 24.
9. Boyko Y. On the eve of the eightieth jubilee // Boyko Y. Selected works. – K.: Medekol, 1992. - P. 6-10.
10. Boyko Y. Revisiting the problem of comparative study of the history of East Slavic literatures // Yuriy Boyko. Selecta. - Munich, 1981. – V.3. - P. 229-240.
11. Petrov V. Problems of literary studies during the last 25 years (1920-1945) / V. Petrov. Writings. – V. 2. – K.: Tempora, 2013. - P. 800-809.

14. Bilokin S. In lieu of a preface // Yuriy Boyko. Selected works.- K.: Medekol, 1992. – P. 3-6.
15. Melnyk V. Revival of the future / Slovo i chas. – 1992. - № 7. – P. 16-17.
16. Oliynyk O. To the 90th jubilee of Boyko-Blokhin / Slovo i chas. – 1999. - № 3. – P. 41-43.
17. Teterina D. Life and work of Yuriy Boyko-Blokhin. – Munich-Kyiv: Olena Teliha Publishing House, 1998. – 271 p.
18. Blokhin D. Epistolary heritage of Yuriy Boyko-Blokhin. – Munich-Ternopil, 2017. – V. 3. – 601 p.
19. Kopaniuk M. Y. Boyko-Blokhin (1909 – 2002) – literary critic // Scientific notes of Ukrainian history. – Pereyaslav-Khmelnyskiy. 2012. – P. 92 – 99.
20. Ilnytskiy M. "Small literary revival": literary criticism of the period of Ukrainian Art Movement // Ilnytskiy M. Signs of the epoch and facets of talent. – Kyiv: "KLIO" Publishing House LLC, 2014. – P. 109-128.
22. Hrytsyk L. Ukrainian comparative studies: conceptual projections. – Donetsk: Yugo-Vostok, 2010. – 298 p.
23. Aleksandrova H. Transition (Ukrainian comparative literary studies of the end of the 19th century - first third of 20th century). – K.: Publishing and Printing Center of Kyiv University 2009. – 415 p.
24. Astafyev O. "Problems of style in the works of Dmytro Chyzhevsky, Volodymyr Derzhavyn and Yuriy Sherekh". – K., 2012.
25. Nalyvayko D. Style of Shevchenko's poetry and its international context // Nalyvayko D. Comparative studies and history of literature. – K.: "AKTA". – p. 235 - 273.
26. Nalyvayko D. National systems of realistic literature of the 19th century. // Nalyvayko D. Comparative studies and history of literature. – K.: "AKTA". – p. 276 - 230.
27. Pakhsaryan N.T. University literary history course and the present: to a problem of general and comparative literatures history interrelation / Bulletin of Alfred Nobel University, Dnipropetrovsk. Series "Philological Sciences". – 2016. - № 2(12). – P. 25 – 31.
29. Kaspersky E. To the theory of comparativistics // E. Kaspersky. Literature. Theory. Methodology. – K.: "Kyiv-Mohyla Academy" Publishing House, 2006. – P. 518-540.
30. Nalyvayko D. Ukrainian realistic literature in the European context. // Nalyvayko D. Comparative studies and history of literature. – K.: "AKTA". – p. 301 - 239.
31. Reizov B. History and theory of literature. - L.: "Nauka", 1986. – 319 p.
32. Boyko Y. Honest letter to Yuriy Sherekh // Yuriy Boyko. Selected works. – K.: Medekol, 1992. – P. 345 – 358.
33. Boyko Y. Where are we going to? // Boyko Y. Selected works. – Munich, 1974. – V. II. - P. 1-17.
34. Derzhavyn V. The problem of imitation and stylization // Derzhavyn V. Literature and literary studies (Selected theoretical and literary-critical works). Compiler and author of the foreword S. Khorob. – Ivano-Frankivsk: "Play", 2005. – P. 103-108.
35. Dima A. Principles of comparative literary studies. – Moscow: "Progress", 1977. – 229 p.
36. Boyko Y. Ukrainian romanticism of Central and Eastern Ukraine in its relationship to Western European romanticism // Boyko Y. Selected works. – Munich, 1974. – V. 2. - P. 249 -267.
38. Boyko Y. Creative heritage of Taras Shevchenko against the background of West European literature // Yuriy Boyko. Selected works.- K.: Medekol, 1992. – P. 11-73.
39. Boyko-Blokhin Y. P.O. Kulis, great classic of Ukrainian literature. – Munich-Chernivtsi, 1997. – 50 p.
40. Boyko Y. Revisiting the problem of evolution of Franko's style // Yuriy Boyko. Selected works.- K.: Medekol, 1992. – P. 94-109.
41. Bovsunivska T. Phenomenon of Ukrainian romanticism. – K., 1998.
42. Nayenko M. Romantic epic: the effect of romanticism and Ukrainian literature. – K., 2000. – 378 p.
43. Chyzhevsky D. In lieu of conclusions / Comparative history of Slavic literatures: In two books / translation from German. – K.: "Academia" Publishing Center, 2005. – P. 237 – 242.
44. Zhirmunsky V.M. V. Bryusov and the heritage of Pushkin. Pb., 1922. P.86-87.
45. Chyzhevsky D. Introduction / History of Ukrainian literature (from the beginning to the epoch of realism). – Ternopil: Femina, 1994. – P. 16-30.
46. Zhirmunsky V.M. Literary trends as an international phenomenon // Modern comparative study of literature: strategies and methods. Anthology / Under general editorship of Dmytro Nalyvayko. – K.: "Kyiv-Mohyla Academy" Publishing House, 2009. – P. 344- 366.
47. Zhirmunsky V.M. Byron and Pushkin. - Ripol Klassik, 1978. – 422 p.
49. Teterina O. "Byron and Ukrainian Literature: conceptualization by Y. Boyko-Blokhin of the problem of influence" / "ScienceRise". - Kharkiv, 2018. - Volume 10. – P. 37-42.
50. Bovsunivska T. Poetic manner of Taras Shevchenko. Selected articles. – K.: Dmytro Burago Publishing House, 2017. – 223 p.
51. Nalyvayko D. Comparative studies in the system of literary disciplines // Nalyvayko D. Comparative studies and history of literature. -Kyiv: "AKTA", 2007. – P. 5 - 42.
52. Fylypovych P. Shevchenko and Romanticism // Pavlo Fylypovych. Literature. – New York – Melbourne: Printing house of B. Ignatov in Melbourne, 1971. – P. 53 – 75.
53. Chyzhevsky D. History of Ukrainian literature (from the beginning to the epoch of realism). – Ternopil: Femina, 1994. – 480 p.
54. Golod R. Ivan Franko and literary trends of the late 19th and early 20th centuries. – Ivano-Frankivsk: Lileya-NV, 2005.- 288 p.
55. Chyzhevsky D. Introduction / Comparative history of Slavic literatures: In two books / translation from German. – K.: "Academia" Publishing Center", 2005. – P. 29 – 48.
56. Pakhliovska O. Ukrainian literature from the point of view of the West: aberration aspects and causes // O. Pakhliovska. Ave, Europa! – K.: University Publishing House "PULSARY", 2008. - P. 101 – 112.

Ukrainian romanticism in the European literary context: views of Y. Boyko-Blokhin on the problem of style

O. B. Teterina

Abstract. The article analyses views of Y. Boyko-Blokhin on the problem of style in the context of foreign and national literary studies of the 19th - 20th centuries. Special attention of the scholar to peculiarity of stylistic evolution of national literatures, in particular, of Ukrainian romanticism, in the European literary space, is emphasized. Relevancy for today of the scholar's approach to comprehension of the problem of style from the perspective of relations (content-form, individual-panhuman, national-subnational) is substantiated. It is proved that Y. Boyko-Blokhin's conceptual ideas were of great importance in ensuring continuous development of national comparative studies, given the impossibility of its full-fledged progress in the Ukrainian Soviet Socialist Republic under the pressure of ideology.

Keywords: *style, national literature, European context, romanticism, national identity.*